

משנה בחיי ובושוטין – נכנשי עמרת. ובדבר שאין בו רוח חיים – לחם ומנחות. מה שאין כן בסמיכה – לאין נהגין נשחוטין, ואין נוהג אלא נכנשי פיש צו רוח חיים.

גמרא שיכול – שיהא האחד כוונת כלל המצרים, והלא דין הוא וכו'. בחוברין = נמצירין. נתמעטה בחוברין – שאין כולם נריכין להניף, אלא אחד מניף על יד כולם. ותירבי תנופה בחוברין – שיהא כולם נריכין להניף. זין תנופה שנתרבת בשחוטין – זין נשלמי צנור זין נשלמי יחד. קא הוי חציצה – דכי מניף זי ידו על ידי מצירו – הויא ידו מולצת זין יד מצירו לזנת. ליניף – מד, והדר ליניף מצריה. תנופה – אחת כתיב, אכל צסמיכה – לא כתיב צסמיכה נהדיא, אלא "וסמך" כתיב, [ויכול] למנוק והדר למנוק. והעלהו – לכהן גדול. הושיט הראשון – מאותן שניס עשר עטוקים נחמדי, וסומך עליהם כהן גדול, וזרקן על האש, ונשמט השני והלך לו, ונח מצירו שלישי ומושיט לראשון, והראשון – לכהן גדול. משום יקרא דכהן גדול – שיהא נראה כמו שהקריב הוא את כולו, היה סומך עליה, ולא ששה סמיכות נהגה נשחוטין מן התורה. הדרן עלך שתי מדות

ונעשית בקרבנות כשהם בחיים (כאשם מצורע וככבשי העצרת) וכן בקרבנות כשהם כבר שחוטין (כתנופת הזה ושוק בשלמי יחיד), מה שאין כן בסמיכה, שאינה נוהגת אלא בעוד הכהמה בחיים. וצד חומרה נוסף בתנופה, שכן התנופה נוהגת הן בדבר קרבן שיש בו רוח חיים (כמנחת העומר, ומנחת הסוטה, ולחמי התורה והניזר), מה שאין כן בסמיכה שאינה נוהגת אלא בבעלי חיים.

א גמרא שנינו במשנתנו כי יש צדדי חומרה בסמיכה על פני התנופה ובתנופה על פני הסמיכה. ובענין זה מביאים עוד מה שתנו רבנן [שנו חכמים] בברייתא: נאמר ברין הסמיכה "וסמך ידו על ראש קרבנו..." (ויקרא ג, ב). והלשון "קרבנו" באה לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה, שיהיו כל השותפים בקרבן סומכים עליו (צג, א). ומסבירים: הוצרכה דרשה זו, שכן יכול היית לומר שרק אחד מן השותפים סומך וסמיכתו מועילה לכולם. והלא דין (קל וחומר) הוא, ובוה האופן: ומה תנופה החמורה בדינה (בהשוואה לסמיכה), שהרי נתרבתה להיעשות אף בקרבנות השחוטין – בכל זאת נתמעטה בחוברין (בשותפים לקרבן), שרק אחד הוא המניף עבור כולם. מעתה, סמיכה הקלה בדינה (בהשוואה לתנופה), שהרי לא נתרבתה החיות בלבד – אינו דין שתתמעט בחוברין, ורק אחד יסמוך! לכך תלמוד לומר (מלמדנו הנאמר) "קרבנו" – לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה. ושואלים לצד אחר: ומעתה נלמד שתתרבה התנופה להיעשות אף בחוברין שכולם יניפו את קרבנם, ונלמד כן מקל וחומר: ומה סמיכה הקלה בדינה (בהשוואה לתנופה) שהרי לא נתרבתה להיעשות בשחוטין – בכל זאת נתרבתה בחוברין, וסומכים כולם. תנופה החמורה בדינה (בהשוואה לסמיכה), שהרי נתרבתה להיעשות אף בשחוטין (מה שאין כן סמיכה שאינה נעשית אלא בחיים) – ומשיבים: אין למדים כן משום שלא אפשר לעשות שכל השותפים בקרבן יניפו אותו. שכן היכי ליבעיד [כיצד יעשה]? אם תאמר לינפו כולהו בהדי הדדי (שיניפו כולם ביחד), כאשר כל אחד מהם יניח ידו על יד חברו – קא הויא (הרי זו) חציצה, שכן ידו של אחד המונחת על הקרבן חוצצת בין הקרבן לבין ידו של המניף אותו, המונחת עליה! ואם תאמר שיניפו כולם לא בבת אחת, אלא בזה אחר זה שבתחילה ליניף [שיניף] אחד מהם, וליהדר וליניף [ויחזור ויניף] חברו – אין זו תנופה ראויה. שכן תנופה אחת אמר רחמנא [אמרה התורה] שיש לעשות, ולא תנופות רבות.

רש"י בת"י

חיים ושחוטין – [מפרש צפרק "כלל המנחות צלות מזה". בדבר שיש בו רוח חיים – כגון קרבן נחמה. בדבר שאין בו רוח חיים – כגון לחמי תורה ונסכים.

גמרא כל בעלי קרבן לסמיכה

– כל החוברין סומכין. נתמעטה בחוברין – [שאחד] מניף, כדמפרש: משום דלא אפשר, [משום] דהויא תליה זין יד על זה לקרבן. ואי קשיא: הא אמרינן, כהן מניח ידו תחת יד צעלים, ומניף, והוי ידו תליה! לא אקפיד, משום דעיקר תנופה צעלים, כדכתיב "על כפי הנזיר". בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר – דנרשמו הוא, לאמר נמסכת יומא: כיצד מקריב חלק נראה? אומר: "עולה זו אני מקריב". והעלהו – מסעייהו לעלות. והושיט הראש והרגל – דהן קרצין לראשון נחמדי, כדאמרינן נמסכת יומא. וסומך עליהן – כהן גדול, וזרקן על המערכה. הושיט השני – דלשה עשר כהנים [היו עסוקין] נחמדי. שתי הידים – קרצין את הראש והרגל, והשני מושיט לראשון – דרך כבוד הוא נכר, שיהא אחד מושיט מכולם, ונותן לו ומדקמני "והושיט לו הראשון, וסומך עליהם" – אלמא, יש סמיכה בשחוטין. הא לאו סמיכה גמורה היא, אלא משום יקרא דכהן גדול ששהא הקטרמו מעולה משאר הקטרת. (עד כאן מכתב יד רבינו זללאל אשכנזי וזכורנו לזכרה).

א גמרא תנו רבנן: "קרבנו"

– לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה. ותתרבה תנופה בחוברין מקל וחומר: ומה תנופה שלא נתרבתה בשחוטין נתרבתה בחוברין, ומה תנופה שלא נתרבתה בשחוטין אינו דין שתתמעט בחוברין! תלמוד לומר: "קרבנו" – לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה. ותתרבה תנופה בחוברין מקל וחומר: ומה תנופה שלא נתרבתה בשחוטין אינו דין שתתמעט בחוברין! משהם דלא אפשר, היכי ליבעיד? לינפו כולהו בהדי הדדי – קא הויא חציצה. ליניף וליהדר וליניף – תנופה אמר רחמנא ולא תנופות. ובסמיכה בשחוטין ליתא? והתנן: בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר, הנה עולה בפכש והסגן בימינו. הגיע למחצית הפכש, אחר סגן בימינו והעלהו. והושיט לו הראש והרגל, סומך עליהם וזרקן. הושיט השני לראשון שתי ידים, ונתנו לכהן גדול, סומך עליהם וזרקן. נשמט השני והלך לו, וכך היה מושיטין לו שאר כל האבריים, סומך עליהם וזרקן. ובזמן שהוא רוצה – הוא סומך, ואחרים וזרקן! – אמר אביי: התם משום כבודו דכהן גדול.

הדרן עלך שתי מדות

שנינו במשנתנו כי אין הסמיכה נוהגת בשחוטין. ושואלים: והאם סמיכה בקרבנות השחוטין ליתא [אין]? והתנן [והרי שנינו במשנה שבסוף מסכת תמיד] כי רשאי הכהן הגדול להקריב בכל עת שירצה כל קרבן הקריב במקדש. ולכן בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר (להקריב) את אברי קרבן התמיד ומנחתו היה עולה בכבש המזבח אל ראש המזבח, והסגן (הכהן הממונה תחתיו) מהלך עמו בצד ימינו. ואם אירע והגיע הכהן הגדול למחצית הכבש והתעייף – אחז הסגן בימינו ועזר לו והעלהו לראש הכבש, אל המזבח. והושיט לו הכהן הראשון (מתשעת הכהנים שזכו בהעלאת האברים למזבח) את הראש והרגל של הקרבן. והכהן הגדול סומך עליהם את ידיו, ולאחר מכן הריחו וזרקן על אש המזבח. ולאחר מכן הושיט הכהן השני לכהן הראשון את שתי הידים הגדול סומך עליהם וזרקן על אש המזבח. ולאחר מכן נשמט (עוב) הכהן השני והלך לו, שהרי אין בו עוד צורך לעבודה. ואילו הכהן הראשון נשאר על מקומו, שהרי הוא המגיש לכהן הגדול את שאר האברים הקריבים. וכך היו שאר הכהנים שזכו בהעלאת האברים למזבח, מושיטין לו לכהן הראשון את שאר כל האברים, כסדר הקרבתם, והכהן הגדול מקבלם מיד הכהן הראשון, וסומך עליהם, וזרקן על אש המזבח. ובזמן שהוא הכהן הגדול רוצה – הוא רק סומך על אברי הקרבן, וכהנים אחרים הם שזורקין את האברים על אש המזבח. הרי משמע שיש סמיכה גם בשחוטין! אמר אביי: בכהן גדול המקטיר, אין הסמיכה נעשית משום שכן היא מצות הקרבן, אלא התם [שם] טעם הדבר. הוא משום כבודו של כהן גדול, הנראה בכך כמי שהקריב את כולם.

תוספות

סמיכה שלא נתרבתה בשחוטין – תימה: ותתרבה בשחוטין מקל וחומר מתנופה, שנתמעטה בחוברין, ונתרבתה בשחוטין?
קא הויא חציצה – והא דכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף – פירשתי לעיל בפרק "כל המנחות באות מצה" (סא, ב).
בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר – משנה היא במסכת תמיד (לג, ב).

והכהן הראשון נותן לכהן גדול, ושוב הכהן הגדול סומך עליהם וזרקן על אש המזבח. ולאחר מכן נשמט (עוב) הכהן השני והלך לו, שהרי אין בו עוד צורך לעבודה. ואילו הכהן הראשון נשאר על מקומו, שהרי הוא המגיש לכהן הגדול את שאר האברים הקריבים. וכך היו שאר הכהנים שזכו בהעלאת האברים למזבח, מושיטין לו לכהן הראשון את שאר כל האברים, כסדר הקרבתם, והכהן הגדול מקבלם מיד הכהן הראשון, וסומך עליהם, וזרקן על אש המזבח. ובזמן שהוא הכהן הגדול רוצה – הוא רק סומך על אברי הקרבן, וכהנים אחרים הם שזורקין את האברים על אש המזבח. הרי משמע שיש סמיכה גם בשחוטין! אמר אביי: בכהן גדול המקטיר, אין הסמיכה נעשית משום שכן היא מצות הקרבן, אלא התם [שם] טעם הדבר. הוא משום כבודו של כהן גדול, הנראה בכך כמי שהקריב את כולם.

מסורת הש"ס
א. תויב ויקרא ג, ב. ילק"ש תורה ננט.
ב. עיין מנחות סא, א. תויב ויקרא ז, לא. שם ויקרא יד, יב. ילק"ש תורה תקט. תקסב.
ג. תמיד לגב (משנה).
ד. יומא מה, א. ט, א.

גרסות

ובדבר שיש בכת"י: בדבר שיש.
תנו רבנן קרבנו בכל כת"י: **חומר בסמיכה ת"ר קרבנו**.
בחוברין יש בכת"י: במחוברין.
מקל וחומר בכת"י: מק"ו סמיכה.
שנתרבה בחוברין בכת"י: **שתתרבה בחוברין**.
וליהדר וליניף יש בכת"י: **וליהדר אידך וליניף**.
ולא תנופות יש בכת"י: **ולא שתי תנופות**.
והתנן בזמן בכת"י: **והתניא בזמן**.
רוצה להקטיר היה יש בכת"י: **מקטיר**.
והסגן בימינו בכת"י: **וסגן בימינו**.
אחז סגן בימינו והעלהו ו**הושיט לו בכת"י**: **סגן אוהו בימינו ומעלהו הושיט**.
סומך בכת"י: **וסומך**.
שאר כל האברים בכת"י: **כל האברים**.
כבודו ברש"י ובש"מ: **יקרא**.

לשון

הסגן
מלה זו, המופיעה גם במקרא, כנראה שאולה מן האשורית, ומונחה העיקרי: מושל, ממונה, פקיד וקצין. וכן שימושה בלשון המקרא. סגן הכהנים, היה לפיכך הממונה בבית המקדש על הכהנים (וזה היה אכן תפקידו של סגן הכהן הגדול), ותפקיד זה ניתן לכהן המשנה (ראה ירמיה נב, כד ועוד), שהיה גם ממלא מקומו של הכהן הגדול.

גרסות פרוצה בכתי"מ: פרוסה. רוקדת בכתי"מ: דוקרת.

ר' חנינא אמר: צורתו היתה כמין תיבה (מבנה מרובע, בעל דפנות מקבילות זו לזו, ובעל בסיס רחב) פרוצה ששתי דפנות אחרות לא היו בה. ר' יוחנן אמר: צורתו של לחם הפנים היתה כמין ספינה (מבנה משולש, שבסיסו צר ושתי דפנות יוצאות ממנו והולכות ומשתפעות לצדדים), ובהיעדר בסיס רחב, הריהי רוקדת (נעה מצד לצד). ודנים עתה בשתי השיטות הללו. ואומרים: בשלמא למאן דאמר [נניח לשיטת מ' שאומר, ר' חנינא] שצורתו של לחם הפנים היתה כמין תיבה פרוצה — היינו דהווי יתבי [זהו ההסבר איך שהיו ישובים, מונחים] הבזיכין של הלבונה. שהרי לשיטה זו היו ללחם הפנים שוליים ישרים ורחבים, וניתן היה איפוא להציב בתוכם את הבזיכים. אלא למאן דאמר [לשיטת מ' שאומר, ר' יוחנן] שצורת לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת, ולא היו איפוא ללחם שוליים, וצדדיו החיצוניים של הלחם היו משופעים — היכי הווי יתבי [היכן היו ישובים, מונחים] הבזיכין? ומשיבים: מקום עביד להו [היה עושה להם, לבזיכים] בצידו של הלחם, שבו הונחו הבזיכים. ומוסיפים ושואלים: בשלמא למאן דאמר [נניח לשיטת מ' שאומר, ר' חנינא] שצורתו של לחם הפנים היתה כמין תיבה פרוצה — היינו דהווי יתבי [זהו ההסבר איך שהיו ישובים, מונחים] ארבעת עשר הקנים שבכל אחת משתי מערכות לחם הפנים, עליהם היו מונחים לחמי הפנים (מלבד החלה התחתונה, שהיתה נתונה על השולחן עצמו), זה למעלה מזה. כאשר כל חלה מונחת על גבי שלושה קנים (מלבד החלה העליונה, המונחת על שני קנים בלבד). אלא למאן דאמר [לשיטת מ' שאומר, ר' יוחנן] שצורת לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת, ולא היו איפוא ללחם שוליים, וצדדיו החיצוניים של הלחם היו משופעים — הקנים הללו היכי הווי יתבי [איך היו ישובים, מונחים]? שהרי היו צריכים להחזיק את הלחם ומאחר והיה בסיסו צר לא היה מקום אלא לקנה אחד! ומשיבים: מורשא עביד להו [פניה, תוספת זויתית, היה עושה להם] ללחמים להרחיב את בסיסם במעט ששם היו הקנים נתפסים. ומוסיפים ושואלים: בשלמא למאן דאמר [נניח לשיטת מ' שאומר, ר' חנינא] שצורתו של לחם הפנים היתה כמין תיבה פרוצה —

רבי חנינא אמר: כמין תיבה פרוצה, רבי יוחנן אמר: כמין ספינה רוקדת. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה, היינו דהווי יתבי בזיכין. אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת, היכי הווי יתבי בזיכין? — מקום עביד להו. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה, היינו דהווי יתבי קנים. אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת, קנים היכי הווי יתבי? — מורשא עביד להו. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה,

נותן שלשה קנים של זהב על הלחם הראשון [האחד], ראשו של קנה על דופן זה, וראשו (של) אחר על דופן זה. ועל הקנים היה מושב לחם אחר, עד ששם של חלות זו על זו. ומנדליין הקנים בין חלה לחברה, כדי שלא יתעפשו. אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היכי יתבי קנים — והלא ראשן חדים, ואין יכול לשנן שם אלא קנה אחד צלמנעיתו? מורשא עביד להו — אלא הראש, מכאן ומכאן, ומדניק מעט צ'ק לקבל את הקנים. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה — שהיו הדפנות זקופות נשזה — היינו דקמיין סניפין ללחם, דקמיין מתינחא: ארבעה סניפין היו שם, מפולין בראשיתן, וקופל למעלה מין ומיכן מה שאורך הלחם יתר על רוחב השולחן. והן הן דופני הלחם. ולמאן דאמר כמין תיבה פרוצה, כפול, שהדפנות זקופות נשזה.

תוספות

כמין תיבה פרוצה — דשולחן רחבו חמשה לרבי יהודה (מנחות צו,א), וששה — לרבי מאיר. ולחם ארכו עשרה, ורחבו חמשה. ונותנין ארכו כנגד רחבו של שולחן. וקופל, לרבי יהודה — טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר — טפחיים מכאן וטפחיים מכאן. נמצא שהיה כמין תיבה פרוצה, שתי דפנות זו כנגד זו, ושוליים רחבין ופרוצה מלמעלה, כמין ספינה רוקדת. ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה ומלמטה כלה והולכת עד כאבע. ושני ראשיה חדין, והולכין וגבוהין מלמעלה, ואין נוגעין במים. כך פירש בקונטרס. ומתוך פירושו נראה דפתוח הלחם מלמטה, ושני ראשין חדין. כספינה החדה בראשה ובסופה כדי לרוץ מהרה, כך הלחם חד בראשו ובסופו (של חד) צד אורך השולחן. ולהכי פריך: למאן דאמר כמין ספינה רוקדת, היכי יתבי קנים? הלא ראשן חדין ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו! ואף על פי שהיו שם ארבעה סניפין של זהב מפולין בראשיתן כדי לקבל ראשי קנים, מכל מקום בעינן שיהא לחם משאן חזק באמצעו, שלא יתקפלו מכובד הלחם. ומה שציייר בקונטרס צורתו כזה: מאריכין ומרחיבין בענין זה שכופפין לצד ראשו. ולכך מפרש בשיעור מכאן ומכאן, עד שהיה הולך ומרחיב עד חמשה טפחים, והם השוליים הממלאים רחבו של שולחן. ואחד כופל מכאן ומכאן, כמו דופן זקוף. לרבי יהודה — טפחיים ומחצה, ולרבי מאיר טפחיים. כזה: במים. אם רוצה לומר כעין ספינות שלנו, שראשו וסופו לחם אקנים המונחים בראש הלחם שתחתיו ובסופו, דלא דאמר כמין ספינה רוקדת קנים, היכי הווי יתבי? כלומר, הלחם עליהם. ומשני: "מורשא עביד להו" — שהיה מדביק כן כלל. לפיכך נראה שהלחם בראשו ובסופו שכלפי אורך השולחן אין הולך ומשפע כלל, אלא זקוף. ואם תאמר: למאן דאמר כמין ספינה רוקדת, היכי מיפרשא מתינתין דלחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, וקופל לרבי יהודה — טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן, ולרבי מאיר — טפחיים. דכיון דלמטה כלה והולך עד כאבע, היכי תנן "נמצא ארכו ממלא רחבו של שולחן"? הא חסר ליה מה ששוליו הולכין וגבוהין מאמצעיתו מכאן ומכאן. דכי פשטת ליה — קממלא ליה ותו לא. וכי משפעת ליה — חסר ליה פורתא! ושמה הוא פורתא לא חשיב. ועוד קשה: הא דאמר רבי יוחנן (מנחות צו,א): לדברי האומר טפחיים ומחצה קופל — נמצא שולחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה. הא גבוה טפי לרבי יוחנן גופיה, כיון דאמר כמין ספינה רוקדת! וצריך לומר: דלא הווי טפח, ואמרינן לקמן: כיון דלא הווי טפח — לא קחשיב. ודוחק הוא, שהרי ששה לחמים היו זה על גב זה, ואי לכל חד וחד לא סליק שתות טפח, מאי קא פריך למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היכי יתבי בזיכין — הא אין משפיעין השוליים אפילו שתות טפח? ויש לומר: דאפילו הכי משמע ליה דלא יתבי בזיכין שפיר, דבעינן שלא יהו נוגעין כל עיקר. ואם תאמר: אכתי הרי לחם הפנים עוביו טפח, כדאמרינן בפסחים בפרק "כל שעה" (לז,א), נמצא שולחן מקדש טובא! ויש לומר: דאותו עובי טפח היה בתוך הקיפול, שהקיפול טפחיים ומחצה לרבי יהודה או טפחיים לרבי מאיר.

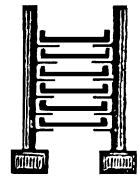
את הבצק באופנים שונים, מוצק ביותר ובנפח קטן יותר, או ספוגי יותר ובנפח גדול יותר (חזו"א). כמין ספינה רוקדת נחלקו ראשונים בפירוש הדברים. יש שאמרו שהכוונה לצורה ההולכת ומתרחבת מקדקד צר ביותר ("כאבע") לארבעה צדדים (כעין פירמידה) (רש"י, כפי שהובא בפירוש התוס'). ויש שהוסיפו כי התוסי' הבינו בפירוש רש"י שהכוונה היא שאף דפנות הלחם יצרו צורה כעין משולש בראשיתן, שהיו הולכות ומתרחבות עד לקצה צר, ויוצרות כעין חוד משופע (ולכך שאלו בסוגיית הגמרא כיצד הושיבו את הקנים. ישר טוב). ויש הסבורים שלא היה מתרחב הלחם אלא משני צדדים, לרוחב השולחן (תוס').

עיונים כמין תיבה פרוצה... כמין ספינה רוקדת כתבו אחרונים שהשאלה "לחם הפנים כיצד היו עושין אותו" אין כוונתה שיש חיוב לעשות אותו בצורה מסוימת זו, ונחלקו ר' חנינא ור' יוחנן לענין הדרך בה נהגו לעשות את לחם הפנים. אלא מעיקר הדין ניתן לעשות את לחם הפנים בכל צורה שהיא ובלבד שיהיו לו פנים. ועוד הוסיפו שמתוך שלא הוכרעה השאלה כיצד היתה צורתו של הלחם, אין לתמוה על דברי האומרים שלשיטה האומרת שצורת לחם הפנים היתה כתיבה פרוצה, היה נפחו של הלחם גדול בהרבה מנפחו של הלחם לשיטה האומרת כי צורת הלחם היתה כספינה רוקדת. שכן אף שמידתו של עשרון הסולת הירדה נתונה — מכל מקום כיון שלא הוכרעה השאלה כיצד היתה צורתו של לחם הפנים, ניתן לעשות

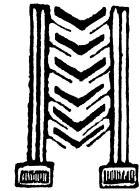
*קווי"ש צ"ל: קוויי"ט. מן הצרפתית העתיקה cojet — סירונת.

היינו דסמכי שני סניפין – שקורין *פירק"ש, העומדים נקרקע ארוכות וגבוהות עד לחם העליון סומכין לחם, שלא ישברו דופנותיו. ולהכי מפוללין נראשיהם פילולין פרצה כוה: שראשי הקנים שעל כל לחם ולחם מונחין על לחם פילולין. אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת

עשוין הדפנות נשיפוע, היכי סמכי סניפין לחם? והלא אין הסניפין נוגעין אלא מעט נראשו של לחם ואין יכול לסמוך שאר דופנותיו שלא ישברו. דעגיל להו מיעגל – אין הסניפין עומדין זקופין, אלא עשויים כחצי מעגל שקורין **צירקל"א כוה: ואותו עיגול תחת שיפועו של לחם, וסומך את כל הלחם. וראש הסניף סומך לראש הלחם. מיעגל – **צירקל"א, "מוני כדקריין

המעגל" על סס עוגה (תענית יט,א). היינו דבעינן סניפין – שאין שולי הלחם רחבים, ואינו יושב. אגב יוקרא דלהם – שזה מונח על זה מכנידו. תלח – נשבר, כמו "תלחי תלחי" (חולין נג,ב). סניפין על גבי שלחן מונחים – ודעגיל להו, כדלמרחן. אלא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה – והו הדפנות שוות וזקופות, מו לא מנו סניפין למיתב על השלחן! הלחם מעמיד את הסניפין – ששיפועו של לחם מונח על קיפולו של סניף, כדלמר "דעגיל מיעגל", והסניף מעמיד הלחם שלא יפול.

תוספות

דסמכי ליה סניפין לחם – נראה דסניפין רחבי חמשה, כרחבו של לחם. ו"מפוצלין בראשיהן" דאמר – פירש בקונטרס: שראשי הקנים של כל לחם ולחם מונחין באותן פיצולין. ולפירוש זה היו הפיצולין זה למעלה מזה, לרבי יהודה – טפחיים ומחצה, ולרבי מאיר – טפחיים, במדת גובהו של לחם. ואפשר דאותן פיצולין היו כעין פגימות לראשי הסניפין, כמדת עובי הקנה. ותימה: דבמתניתין תנן (מנחות צ,א): ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין בראשיהן, כדי שיהו סומכין בהן את הלחם. וכן קתני לקמן בבבויטא: שבהם סומכין את הלחם. ואין מוזכר בשום מקום כלל נתינת ראשי הקנים – משמע דלא בעי העמדה, אלא לחם התחתון המונח על טהרו של שלחן. ובתוספתא (פרק יא) נמי תניא: ארבעה סניפין היו שם, שבהן סומכין את הלחם – משמע, חלה התחתונה דווקא. ולא אפשר להיות כלל, למאן דאמר כמין ספינה רוקדת!

תלח – כמו "נפל תלחי תלחי" דפרק "אלו טרפות" (חולין נג,ב).

שאמר ר' יהודה: הלחם הריהו מעמיד את הסניפין, והסניפין הריהם שצורת לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת, כשיטת ר' יוחנן. שהרי לשיטת ר' חנינא, עמדו הסניפים על הארץ, ולא נזקקו לתמיכת הלחם.

עיונים

סניפין לדעת המפרשים ארבעת ה"סניפים" הם הנקראים בכתוב "מנקיותו" (שמות כה, כט), וכפירוש רש"י לתורה: "והן סניפים – כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם. ומפוצלים ששה פיצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבהן לחם סומכין על אותן פיצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו...". אכן תמה רש"י: "אבל לשון 'מנקיות' אינו יודע איך נופל על סניפין". והוסיף כי "יש מחכמי ישראל האומרים (מנחות להלן צז,א) כי 'קשותיו' האמור בכתוב זה – אלו הם הסניפים, ונקראו כן על שם שמקשים אותו ומחזקים אותו. ואילו 'מנקיותו' – אלו הקנים, ונקראו כן על שם שבשלהם הוא נשאר 'נקי' – לא מעופש.

מן התיאורים השונים שבידנו עולה כי הסניפים היו כעין לוחות (שכך עולה מהציוורים המלווים את פירוש רש"י. אף שמדבריו ניתן לומר שהיו אלה מוטות דקים, ולא דווקא קורות רחבות. וכן מורים דברי הרשב"ם בפירוש התורה שמות כה, כט, המסביר כי המנקיות הן מזלגות משני צידי השולחן) העומדים בשני צידיהן של מערכות הלחם שעל שולחן הפנים. בלוחות הללו היו "פיצולים", כעין הסתעפויות, עליהן הועמדו הקנים שנשאו על גביהם את הלחמים.

דעגיל להו מיעגל פירש רש"י כי מהסניפים היתה יוצאת כעין בליטה אל מתחת לשיפועו של הלחם (לשיטה שלחם הפנים היה בצורת ספינה רוקדת). ותהו אחרונים, שמוכן הדבר ביחס לחלה התחתונה המונחת על גבי השולחן עצמו, ואולם החלה השניה וכל שאר החלות שמעליה, כיצד היו הן נתמכות על ידי הסניפים, ובפרט לשיטת

היינו דסמכי ליה [והו ההסבר איך שהיו סומכים אותן] הסניפין (לוחות) הזוהב שהיו ניצבים בקצות השולחן אל מול מערכות הלחם, ועולים אל מעל לגובה השולחן. ובראשי לוחות אלה ניתנו הקנים, עליהם ניתנו הלחמים (לחמים) ללחם. שהרי הלחם היה נתון (באורכו) על כל רוחבו של השולחן, ויתרת אורכו של הלחם שמחוץ לשולחן היתה נזקפת כלפי מעלה, בסמוך ובמקביל ללוחות שהיו תומכים בלחם, כדי שלא יפול ארצה. אלא למאן דאמר [לשיטת מי שאומר, ר' יוחנן] שצורת לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת, וצדדיו החיצוניים של הלחם היו משופעים – היכי סמכי ליה [כיצד סמכו אותן] הסניפין הללו שהיו ישרים וזקופים ללחם, שהיה משופע, שלא יפול ויתפורר, והלא לא נגעו הסניפים בלחם אלא בקצותיו העליונים בלבד! ומשיבים: דעגיל להו מיעגל [שהיה מעגל אותם. את הסניפים] באופן שהיו משתפעים פנימה, שהיתה בהם בליטה כלפי פנים במקביל לשיפוע הלחמים, וכך תמכו הסניפים במלוא אורך הלחם, שלא יפול. ושואלים עתה מצד אחר: בשלמא למאן דאמר [נניח לשיטת מי שאומר, ר' יוחנן] שצורתו של לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת, היינו דבעינן

[והו הטעם לכך שצריכים אנו] לסניפין, שכיון שאין לחם שולים, ודפנותיו החיצוניים משופעים, לכך נזקק הוא לקנים שיתמכו בו ולסניפים בתוכם יניתנו הקנים, שהרי אין הלחם יכול לעמוד מכח עצמו. אלא למאן דאמר [לשיטת מי שאומר, ר' חנינא] שצורת לחם הפנים היתה כמין תיבה פרוצה, יש לשאול: סניפין למה לי? שהרי הלחם יכול לעמוד בעצמו! ומשיבים: נזקקים אנו לסניפים, ובתוכם קנים כדי לשאת על גביהם את הלחמים, שכן אם היו הלחמים מונחים זה על גבי זה, ללא הפרדה של קנים, אגב יוקרא [מתוך כוונתו] של הלחם – היה הלחם המונח תחתיו תלח [נשבר]. ושבים ושואלים עוד: בשלמא למאן דאמר [נניח לשיטת מי שאומר, ר' יוחנן] כי צורת לחם הפנים היתה כמין ספינה רוקדת – מוכן הדבר כי הסניפין על גבי השלחן היו מונחין, לצורך תמיכה בלחמים המשופעים, לבל יפלו ארצה. אלא למאן דאמר [לשיטת מי שאומר, ר' חנינא] כי צורת לחם הפנים היתה כמין תיבה פרוצה, וצורתה היתה מרובעת, כאשר יתרת אורכם, היוצאת אל מחוץ לשולחן, עולה כלפי מעלה בזקיפה – את הסניפין היכא מנח להו [היכן מניח אותם?] וכי אארעא מנח להו [על הארץ מניח אותם?] ומשיבים: אין [כן]. שהרי כך אמר ר' אבא בר ממל: לדברי האומר כמין ספינה רוקדת – סניפין על גבי שלחן היו מונחין, לדברי האומר כמין תיבה פרוצה – סניפין על גבי קרקע היו מונחין. ומבררים: כמאן [כשיטת מי] מבין החכמים הללו, אזלא הא [הולכת ברייתא זו] לשיטת מי

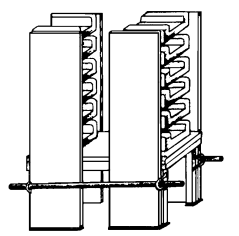
התוס' שכתבו שמפירוש רש"י נראה שהסניפים היו תומכים את כל שש החלות?! דוחק לומר שהסניפים היו יוצאים כעין כמה בליטות מעגלות, והחלות היו מונחות עליהן, "ידה קשה לציר" (עול"ש). אגב יוקרא דלחם תלח פרט לשימושם של הסניפים למניעת נפילתם ושבירתם של הלחמים, יש גם תועלת אחרת בסניפים – לשמור על טריותם של הלחמים, וכדרך שנתפרש הכתוב "מנקיותו" אלו הקנים, שמנקים אותו שלא יתעפש. שבאופן זה שהלחמים מופרדים זה מזה, נושבת הרוח ביניהם. כמאן דאמר כמין ספינה רוקדת לכאורה מוכח מכאן כי ברייתא זו הולכת כשיטת האומר שכמין ספינה רוקדת היתה צורת לחם הפנים, ולא כשיטת האומר שצורתו היתה כתיבה פרוצה, והרי זה כהכרעת מחלוקתם של אמוראים. אולם כתבו אחרונים כי נראה מהרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין פ"ה ה"ט) שפסק הלכה שצורת לחם הפנים היתה כתיבה פרוצה (וראה עיונים בעמ' הקודם). וכן כתב רש"י בפירוש התורה "הלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה... ולכן קרוי לחם הפנים" (שמות כה, ל). שכך מורה לשון הברייתא (המובאת בעמוד הבא) האומרת כי "כמין טבלא מרובעת". ואף על פי כן אין להקשות מקביעה זו שהברייתא שלפנינו היא כשיטה האומרת שכספינה רוקדת, שהרי לא הובאה ברייתא זו כקושיה על השיטה האומרת שכתובה פרוצה היתה, ורק נאמר שברייתא זו הולכת כשיטה האומרת שכספינה רוקדת היתה, וללמד שיש ברייתא הסבורה כשיטת ר' יוחנן (קרא).

גרסות דסמכי ליה סניפין בכת"מ: דקא סמכי ליה קנים. אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היכי סמכי ליה סניפין לחם בכת"מ חסרות מלים אלה. תלח בכת"מ: תלה. לדברי האומר כמין ספינה רוקדת סניפין על גבי שלחן מונחין בכת"מ חסרות מלים אלה. קרקע הווי קיימי. רבי יהודה יש בכת"מ: רב הונא.

לשונו

תלח משמעה של מלה ארמית זו (הבאה גם בצורת "תלחי", הריחו: הפרדה, קריעה, שבירה, וכיוצא באלה. וכן תרגם יונתן על הכתוב "ושטע אותו" (ויקרא א, יז): ויתלה יתיה.

המקדש שולחן הפנים

בציור זה נראים הסניפים והקנים שבשולחן הפנים.

*פירק"ש צ"ל: פורק"ש. מן הצרפתית forches – קלשוניים. **צירקל"א מן הצרפתית ceterle – מעגל.

